

Aanspraak ingevolge een oudedagsverplichting. Een overzicht

David Bakker, 19 november 2018

De aanspraak ingevolge een oudedagsverplichting (ODV) was ooit bedoeld als een eenvoudige overgangmaatregel om de uitfasering van het pensioen in eigen beheer (PEB) soepel te laten verlopen. Maar het Centraal Aanspreekpunt Pensioenen van de Belastingdienst (CAP) doet er met zijn vele standpunten - die tot ons komen in de vorm van Vragen & Antwoorden en Handreikingen - alles aan om van de ODV een ingewikkelde fiscale constructie te maken.

Wat is een ODV?

Een ODV is een aanspraak op een reeks uitkeringen onafhankelijk van het al dan niet in leven zijn van personen. Als een gerechtigde overlijdt loopt de uitkering gewoon door en komt toe aan de volgende gerechtigde (erfgenamen). De hoogte en duur van de uitkering wordt op ingangsdatum vastgesteld op basis van het opgerente ODV-kapitaal (= ODV-aanspraak). De ODV-aanspraak ontstaat door de fiscaal geruisloze omzetting van een in eigen beheer opgebouwd pensioen. Een dergelijke omzetting is nog tot en met 2019 mogelijk, evenals afkoop van de ODV. De omzetting wordt bij wetsfictie voorafgegaan door het afstempelen, c.q. prijsgeven van pensioen, en wel van de waarde in het economisch verkeer (wev) tot de fiscale balanswaarde.

De ODV is bij aanvang gelijk aan de fiscale waarde van het omgezette pensioen. De aanspraak wordt jaarlijks opgerent met het gemiddelde u-rendement over het afgelopen kalenderjaar (zie [V&A 17-027](#)). Deze marktrente geldt ook als rekenrente bij de fiscale waardering van de ODV. De waarde (in het economisch verkeer) van de ODV is hiermee grosso modo gelijk aan de fiscale balanswaarde. De dividendtoets - die ook voor de ODV blijft gelden - is door het wegvallen van het verschil tussen wev en fiscale balanswaarde aanzienlijk minder beklappend.

Uitvoering van een ODV kan alleen plaatsvinden door een eigenbeheerlichaam, niet door een bank of verzekeraar. Voldoet de ODV niet meer aan de fiscale eisen dan is over de waarde in het economische verkeer van de ODV-aanspraak loonheffing en revisierente verschuldigd.

ODV-uitkering bij in leven zijn DGA

De dga heeft tot de AOW-leeftijd de tijd om de opgerente aanspraak fiscaal geruisloos om te zetten in een lijfrente bij een externe uitvoerder. Na een dergelijke afstorting kan de ontstane lijfrente niet meer worden teruggehaald naar de bv. Vindt geen afstorting plaats, dan dient de aanspraak uiterlijk 2 maanden nadat de AOW-leeftijd is bereikt in 20 jaar door de bv aan de dga te worden uitgekeerd. Het is mogelijk de uitkeringen maximaal vijf jaar eerder dan de AOW-leeftijd te laten ingaan. In dat geval wordt de minimale uitkeringsduur van 20 jaar verlengd met het aantal jaren dat de uitkeringen eerder ingaan dan de AOW-leeftijd.

De eerste jaaruitkering wordt vastgesteld door de hoogte van de aanspraak te delen door de uitkeringsduur. Elke volgende jaaruitkering is gelijk aan de resterende aanspraak - na uitkering en oprenting - gedeeld door de resterende uitkeringsduur. Dit betekent dat de uitkeringen jaarlijks toenemen met het oprentingspercentage. De oprenting wordt dan feitelijk gebruikt voor indexatie van de uitkering.

Voorbeeld 1

Een dga van 57 jaar en 3 maanden oud zet op 1 januari 2019 zijn pensioen, met een fiscale balanswaarde van € 365.720, om in een oudedagsaanspraak. Na tien jaar oprenting met 0,9% is de aanspraak aangegroeid tot € 400.000 en laat de dga de ODV ingaan. Omdat de AOW-leeftijd van 67 en 3 jaar is bereikt, is de duur van de uitkeringen 20 jaar. De eerste jaaruitkering, die in haar geheel aan het begin van het jaar wordt uitgekeerd, bedraagt € 20.000 (€ 400.000/20 jaar). Als het oprentingspercentage gelijk blijft aan 0,9%, ziet het verloop van de uitkeringen en de waardeontwikkeling van de aanspraak er als volgt uit:

jaar	beginstand	uitkering	oprenting	eindstand
1	400.000	20.000	3.420	383.420
2	383.420	20.180	3.269	366.509
3	366.509	20.362	3.115	349.263
4	349.263	20.545	2.958	331.676
5	331.676	20.730	2.799	313.745
6	313.745	20.916	2.635	295.464
7	295.464	21.105	2.469	276.829
8	276.829	21.295	2.300	257.834
9	257.834	21.486	2.127	238.475
10	238.475	21.680	1.951	218.747
11	218.747	21.875	1.772	198.644
12	198.644	22.072	1.589	178.162
13	178.162	22.270	1.403	157.294
14	157.294	22.471	1.213	136.037
15	136.037	22.673	1.020	114.385
16	114.385	22.877	824	92.331
17	92.331	23.083	623	69.872
18	69.872	23.291	419	47.000
19	47.000	23.500	212	23.712
20	23.712	23.712	-	-

Vindt de omzetting van het pensioen meer dan 2 maanden plaats nadat de AOW-leeftijd is bereikt, dan moet de uitkering direct ingaan en wordt de minimale uitkeringsduur van 20 jaar verkort met het aantal jaren dat de uitkeringen later ingaan dan de AOW-leeftijd. Het kan hier bijvoorbeeld gaan om de omzetting van een ingegaan pensioen.

Voorbeeld 2

Een dga van 77 jaar ontvangt jaarlijks van zijn bv een ouderdomspensioen ter grootte van € 23.950. De fiscale balanswaarde bedraagt € 178.162. De bv lijdt verlies en de dga zet zijn pensioen om in een uitkering uit hoofde van een oudedagsaanspraak. De uitkeringsduur is 8 jaar (20 jaar minus de 12 jaar dat de AOW-uitkering loopt) en de eerste uitkering bedraagt € 22.270 (€ 178.162/8 jaar). Als het oprentingspercentage gelijk blijft aan 0,9%, ziet het verloop van de uitkeringen en de waardeontwikkeling van de aanspraak er als volgt uit:

jaar	beginstand	uitkering	oprenting	eindstand
1	178.162	22.270	1.403	157.294
2	157.294	22.471	1.213	136.037
3	136.037	22.673	1.020	114.385
4	114.385	22.877	824	92.331
5	92.331	23.083	623	69.872
6	69.872	23.291	419	47.000
7	47.000	23.500	212	23.712
8	23.712	23.712	-	-

Omzetting partnerpensioen

Als de dga is overleden en de bv keert partnerpensioen uit (en/of wezenpensioen) dan kan dit pensioen ook worden omgezet in een ODV. Als de gerechtigde op het partnerpensioen jonger is dan de vroegste ODV-ingangleeftijd (5 jaar voor de AOW-leeftijd) kan er niet direct een ODV-uitkering ingaan. Als er behoefte is aan een direct ingaande uitkering, kan men er voor kiezen om het partnerpensioen om te zetten in een ODV, en van deze ODV vervolgens gelijk bij een bank of verzekeraar een direct ingaande lijfrente aan te kopen ([V&A 17017](#)). Uiteraard kan de bv ook het partnerpensioen blijven uitkeren met die verstande dat dan wel het verschil tussen wev en fiscale boekwaarde blijft bestaan (dividendklem).

ODV-uitkering bij overlijden DGA

Als de dga overlijdt voordat de uitkeringen zijn ingegaan, kunnen de erfgenamen - uitsluitend natuurlijke personen - het hun toekomende deel van de aanspraak afstorten en omzetten in een lijfrente binnen 12 maanden na het overlijden. Vindt binnen die termijn van 12 maanden geen of deels geen afstorting plaats, dan dient de bv uiterlijk bij het verstrijken van de 12-maanden-termijn aan de erfgenamen die niet afstorten twintig jaar lang een uitkering te doen, ongeacht de leeftijd en de mate van verwantschap met de dga. De vaststelling van de uitkeringen en de afwikkeling vindt dan op dezelfde manier plaats als in voorbeeld 1.

Vindt het overlijden van de dga plaats nadat de ODV-uitkeringen bij de bv zijn ingegaan, dan worden de uitkeringen voor de resterende duur uitbetaald aan de erfgenamen (ook weer uitsluitend natuurlijke personen). Daarnaast zijn de uitkeringen aan de erfgenamen volledig vrijgesteld van erfbelasting. Volgens het CAP geldt deze vrijstelling alleen als de ODV via verdeling volgens wettelijk erfrecht of via testament bij de erfgenamen terecht is gekomen (zie hierna onder de kop 'ODV en vererving').

Wettelijk gezien kunnen de geërfde uitkeringen niet meer worden afgestort en omgezet in een lijfrente maar de staatssecretaris heeft dit middels een besluit toch goedgekeurd (zie hierna onder de kop 'Goedkeuring: Ingegane ODV of ODV die moet ingaan mag worden omgezet in een lijfrente').

Vaststelling hoogte uitkering en uitkeringsduur nader bezien

De uitkeringsduur van een aanspraak ingevolge een ODV dient in maanden nauwkeurig te worden vastgesteld. Dit laat onverlet dat de feitelijke betaling in maand-, kwartaal of jaartermijnen mag plaatsvinden. Maar wanneer een pensioen wordt omgezet in een ODV twee maanden nadat de AOW-leeftijd is bereikt, dient de eerste termijn direct na omzetting in te gaan. Een uitkering bij achterafbetaling is hierdoor niet mogelijk ([V&A 17-029](#)). Een verkapt uitstel van de ingangsdatum van de ODV - bijvoorbeeld door betaling per jaar achteraf - wordt hiermee voorkomen. Als het pensioen al eerder (vóór AOW-leeftijd plus 2 maanden) is omgezet in een ODV moet de eerste ODV-termijn uiterlijk twee maanden nadat de AOW-leeftijd is bereikt ingaan.

Oprenting en waardering van de ODV

Wanneer het pensioen in eigen beheer is omgezet in een ODV zal de ODV op de fiscale eindbalans moeten gewaardeerd. Dat lijkt eenvoudigweg een kwestie van oprenting. Maar het is iets ingewikkelder. Van belang is het onderscheid tussen oprenting van de aanspraak (loonbelastingsfeer) en oprenting in de winstfeer (fiscale waardering van de ODV op de balans).

Het uitgangspunt in de loonbelastingsfeer is dat de oprenting van de ODV-aanspraak jaarlijks op de omzettingsverjaardag plaatsvindt. Maar de fiscus keurt het goed dat - als de ODV nog niet is ingegaan - de oprenting ook aan het einde van het boekjaar mag plaatsvinden ([V&A 17-027](#)). Het voordeel hiervan is dat het bedrag aan opgerente aanspraak ook op de fiscale balans kan worden opgenomen. Als je hier niet voor kiest en de oprenting op de omzettingsverjaardag laat plaatsvinden, dan mag naast de passiefpost ODV nog een transitore passiefpost op de balans worden opgenomen. Deze post betreft dan de oprenting die ziet op de periode tot balansdatum, maar pas op de omzettingsverjaardag plaatsvindt. Indien de ODV-uitkeringen zijn ingegaan kan oprenting van de ODV-aanspraak alleen op de uitkeringsverjaardag plaatsvinden. Op balansdatum kan dan nog wel een transitore passiefpost worden opgenomen in verband met de komende oprenting. Ter verduidelijk een aantal voorbeelden:

Voorbeeld oprenting niet-ingegane ODV op balansdatum (methode 1)

Op 1 juli 2017 is het pensioen in eigen beheer, tegen de fiscale waarde van € 100.000, omgezet in een ODV. De aanspraak wordt tot en met balansdatum 31-12-2017 opgerent met 0,06% (gemiddelde u-rendement over 2016). Dit betekent een oprenting van € 30 zodat de waarde van de ODV per ultimo 2017 € 100.030 bedraagt. Dit is tevens de balanswaarde. Over het jaar 2018 wordt ook opgerent met 0,06% (gemiddelde u-rendement over 2017). De oprenting per ultimo 2018 bedraagt dan afgerond € 60 (0,06% x € 100.030). De waarde van de ODV per ultimo 2018 bedraagt dan € 100.090, evenals de balanswaarde.

Voorbeeld oprenting niet-ingegane ODV op omzettings-verjaardag (methode 2)

Op 1 juli 2017 is het pensioen in eigen beheer, tegen de fiscale waarde van € 100.000, omgezet in een ODV. Op 1 juli 2018 vindt de oprenting plaats tegen het gewogen gemiddelde van het rendement dat geldt voor het tweede half jaar van 2017 (gemiddeld u-rendement 2016 ad 0,06%) en het rendement dat geldt voor het eerste half jaar in 2018 (gemiddeld u-rendement 2017 ad 0,06%), een gewogen gemiddelde derhalve van 0,06%. De oprenting is dus € 60, zodat de waarde van de ODV per 1 juli 2018 na oprenting € 100.060 bedraagt. Eind 2017 wordt ODV voor € 100.000 op de balans gewaardeerd. Daarnaast kan er nog een transitoire passiefpost worden opgenomen voor de oprenting die ziet op de periode tot balansdatum maar pas op de omzettingsverjaardag plaatsvindt. De hoogte daarvan is € 30 (of lager als je die € 30 nog contant zou moeten maken van 1 juli 2018 naar 31 december 2017).

Voorbeeld oprenting ingegaan ODV

Op 1 juli 2017 is het pensioen in eigen beheer, tegen de fiscale waarde van € 240.000, omgezet in een direct uitkerende ODV met een duur van 20 jaar. De jaarlijkse uitkering van € 12.000 wordt in maandtermijnen van € 1.000 uitgekeerd. Hoe luidt de waardering per ultimo 2017? Het CAP is daar niet heel duidelijk in maar de volgende benadering lijkt redelijk. Op 1 juli 2018 (uitkeringsverjaardag) is het resterende ODV-saldo € 228.000 (€ 240.000 -/- 12.000). Hierover vindt een oprenting van € 136 plaats (0,06%). NB. De grondslag voor de oprenting is het ODV-saldo na 12 maandelijkse uitkeringen. Er wordt dus bij de oprenting geen rekening mee gehouden dat het ODV-saldo in de periode van 1 juli 2017 tot 1 juli 2018 hoger is geweest.

Eind 2017 is er € 6.000 uitgekeerd zodat de ODV voor € 234.000 op de fiscale balans kan worden gepassiveerd (€ 240.000 -/- € 6.000). Daarnaast kan er nog een transitoire passiefpost worden opgenomen voor de oprenting die ziet op de periode tot balansdatum maar pas op de uitkeringsverjaardag plaatsvindt. De hoogte daarvan is 50% van € 136, € 68 derhalve (of lager als je die € 68 nog contant zou moeten maken van 1 juli 2018 naar 31 december 2017).

Voor niet-ingegane ODV's lijkt methode 1 op grond van praktische redenen de voorkeur te genieten. Overigens zullen beide methoden, op het moment dat de ODV gaat uitkeren, tot een klein verschil in uitkomst leiden omdat de oprenting niet gelijk oploopt.

Waardering in de jaarrekening

Omwille van de eenvoud en besparing van administratieve lasten heeft de Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ) bepaald dat de ODV in de jaarrekening wordt gewaardeerd tegen de fiscale boekwaarde (zie RJ-Uiting 2017-8).

Goedkeuring: Ingegane ODV of ODV die moet ingaan mag worden omgezet in een lijfrente

Een eenmaal ingegane ODV(-uitkering) kan in beginsel niet meer worden omgezet in een lijfrente. Maar in het [besluit van 24 november 2017](#) keurt de Staatssecretaris goed dat een ingegane ODV onder voorwaarden mag worden omgezet in een lijfrente. De voorwaarden staan in onderdeel 5.4 van dat besluit. Deze goedkeuring kan bijvoorbeeld soelaas bieden aan erfgenamen die de bv niet in stand willen houden.

ODV die moet ingaan mag worden omgezet in een lijfrente

Als een ODV meer dan 2 maanden na de AOW-leeftijd wordt omgezet in een ODV moet de ODV direct ingaan en is omzetting in een lijfrente wettelijk gezien niet meer mogelijk. Ook hier is goedgekeurd dat de ODV mag worden omgezet in een lijfrente ([V&A 17-008](#)).

Omzetting niet mogelijk indien gerechtigde ouder is dan AOW-leeftijd + 5 jaar

Een (tijdelijke) oudedagslijfrente moet uiterlijk 5 jaar na AOW-leeftijd ingaan. Is de ODV-gerechtigde ouder, dan kan de ODV niet in een lijfrente worden omgezet en moet de bv in stand blijven om de ODV uit te keren. Tenzij een andere bv - (willekeurige) bv's zijn toegestane uitvoerders - zich bereid toont de ODV-verplichting over te nemen. Op dit moment zijn banken helaas geen toegestane uitvoerder van de ODV.

ODV en vererving

Bij overlijden dient de ODV naar erfgenamen/natuurlijke personen te gaan. Dit is een fiscale eis die bij de parlementaire behandeling van het voorstel tot de Wet uitfasering pensioen in eigen beheer nooit nader is toegelicht. Het CAP heeft hier in Handreikingen van [4 april 2018](#) en [8 mei 2018](#) een eigen draai aan gegeven door te stellen dat de ODV via verdeling volgens wettelijk erfrecht of via testament bij de erfgenamen terecht *moet* komen. Wordt niet aan deze fiscale eis voldaan dan is over de waarde in het economische verkeer van de ODV-aanspraak loonheffing en revisierente verschuldigd. Bovendien zal de vrijstelling erfbelasting niet van toepassing zijn. De eis dat de ODV via verdeling volgens wettelijk erfrecht of via testament bij de erfgenamen terecht moet komen betekent het volgende:

Niet-toegestane situaties volgens het CAP:

- In de ODV-overeenkomst staat dat de ODV bij overlijden van de dga toekomt aan de partner/erfgenaam van de dga (derdenbeding);
- De twee erfgenamen van de dga verdelen de nalatenschap bestaande uit een bancaire lijfrentepolis ter waarde van € 100.000 en een ODV ter waarde van € 100.000. De ene erfgenaam krijgt de lijfrente, de ander de ODV.

Toegestane situaties volgens het CAP

- ODV gaat naar partner/erfgenaam t.g.v. wettelijke verdeling (testamentaire ouderlijke boedelverdeling van vóór 2003 idem dito);
- ODV vererft o.b.v. evenredigheid van de erfdelen naar de erfgenamen, bijvoorbeeld: de twee erfgenamen van de dga verdelen de nalatenschap bestaande uit een bancaire lijfrentepolis ter waarde van € 100.000 en een ODV ter waarde van € 100.000. Beide erfgenamen krijgen een helft van de lijfrente en een helft van de ODV. Het CAP eist dat in deze situatie de ODV pondspondsgewijs wordt verdeeld;
- Testament met 2 of meer natuurlijke personen als erfgenaam . ODV is gelegateerd aan 1 van de erfgenamen;
- Quasi wettelijke verdeling: langstlevende deelt o.g.v. testamentaire bevoegdheid ODV (en alle andere bezittingen en schulden) aan zichzelf toe. Kinderen krijgen een vordering op de langstlevende;
- Langstlevende/erfgenaam kiest er voor om ODV aan zichzelf te legateren o.b.v. keuzelegaat in het testament.

ODV en echtscheiding

In standaard situaties wordt bij echtscheiding het ouderdomspensioen verevend en ontstaat daarnaast een recht op bijzonder partnerpensioen voor de ex van de dga. Het verevende ouderdomspensioen kan alleen door de dga en niet door de dga en ex-partner afzonderlijk worden uitgefaseerd. Dat was uit de parlementaire behandeling van de Wet uitfasering pensioen in eigen beheer wel duidelijk geworden. Het bijzonder partnerpensioen mag - omdat het een eigen recht is - wel door de ex-partner van de dga worden afgekocht of worden omgezet in een ODV ([V&A 18-001](#)). Maar het blijft mijns inziens mogelijk dat de dga het ouderdomspensioen en het bijzonder partnerpensioen zelf afkoopt of omzet in een ODV (uiteraard met toestemming van de ex-partner). Het CAP is daar in ieder geval niet helemaal duidelijk in.

Indien het recht op verevening en het bijzonder partnerpensioen zijn omgezet in een zelfstandig ouderdomspensioen voor de ex-partner van de dga (conversie) dan kan de ex-partner dit recht afkopen (hoe bereken je dan afkoopkorting? Zie [V&A 18-002](#)) of omzetten in een ODV. De dga kan zijn resterende rechten uiteraard ook uitfaseren.

Verdeling ODV bij echtscheiding (zie [V&A 18-006](#))

Bij een echtscheiding mag de dga zijn ODV geheel of gedeeltelijk vervreemden aan zijn (aanstaande) ex-partner. Het is ook toegestaan om af te spreken dat de bv (een deel van) de ODV termijnen - onder inhouding van loonbelasting - uitkeert aan de ex-partner van de dga (de termijnen zijn dan loon van de ex-partner) terwijl de ODV wel een aanspraak van de dga blijft. Deze uitbetaling stopt als de dga overlijdt. Dan gaat de ODV naar de erfgenamen. Als de ex-partner eerder overlijdt dan de dga gaan de ODV-termijnen weer naar de dga. Dit lijkt op de praktijk bij pensioenverevening.

Een andere toegestane mogelijkheid is dat de dga eerst volledig de ODV-uitkeringen (na inhouding van loonheffing) ontvangt en de ODV-uitkering (bruto-bedragen) vervolgens geheel of gedeeltelijk doorbetaalt aan de ex-partner. De door hem betaalde bedragen zijn volgens het CAP bij hem als persoonsgebonden aftrekpost aftrekbaar en bij de ex-partner belast als aangewezen periodieke uitkeringen en verstrekkingen.

Partnercompensatie

Bij het uitfaseren van het pensioen zijn vaak afspraken gemaakt over compensatie voor de partner voor wie een vooruitzicht op pensioenverdeling bij een mogelijke echtscheiding verloren gaat. De Belastingdienst heeft op 18 juli 2018 [Vragen & Antwoorden](#) gepubliceerd over de fiscale behandeling van de verschillende vormen van partnercompensatie.

Prijsgeven ODV bij onderdekking

Over het prijsgeven van pensioen in eigen beheer heeft de fiscus altijd moeilijk gedaan waarbij het draaide om de vraag of de pensioenrechten al dan niet voor verwezenlijking vatbaar waren. Voor zover pensioenen niet zijn afgekocht of omgezet in een ODV blijft deze discussie t.a.v. pensioen bestaan omdat de oude regels o.g.v. overgangsrecht van toepassing blijven. Maar als het pensioen is omgezet in een ODV kan dezelfde discussie gaan spelen als sprake is van onderdekking. Immers, genoemde oude regels zijn van overeenkomstige toepassing verklaard op de ODV.

Mogelijkheid afstempelen geldt ook voor ODV

Met ingang van 2013 werd de mogelijkheid gecreëerd om pensioen in eigen beheer op pensioeningangsdatum af te stempelen indien sprake is van onderdekking. De voorwaarden hiervoor zijn nader vastgelegd in het [besluit van 18 maart 2013](#). In onderdeel 5.5. van het [besluit van 24 november 2017](#) is het besluit uit 2013 van overeenkomstige toepassing verklaard op de ODV.

ODV die moet ingaan afstempelen indien omzetting in lijfrente

Naast bovengenoemde afstempelmogelijkheid is er voor de ODV nog een andere afstempelmogelijkheid gecreëerd. Prijsgeven is toegestaan indien alle resterende middelen in de bv worden aangewend om de ODV om te zetten in een lijfrente bij een bank of verzekeraar. De bv moet vervolgens worden geliquideerd. De precieze voorwaarden staan in een [V&A 17-009](#) van het CAP.

Ingegane ODV afstempelen indien omzetting in ODV

Een ingegane ODV kan onder voorwaarden worden afgestempeld indien deze wordt omgezet in een lijfrente (zie onderdeel 5.4 van het [besluit van 24 november 2017](#)).

Vragen?

Heeft u naar aanleiding van dit artikel nog vragen? Neem dan vrijblijvend contact met mij op om van gedachten wilt wisselen.